

Náučný chodník Boky

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Zvolen
Geomorfologická jednotka:	Kremnické vrchy
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územie:	národná prírodná rezervácia Boky
Prístup:	bus Budča, rázcestie a pešo 1,3 km k západu po zelenej turistickej značke na rázcestie (s parkoviskom) Sietno
Východisko:	Budča, turistické rázcestie Sietno (ústie doliny Veľký Sietenec)
Trasa:	Budča, turistické rázcestie Sietno - Čertova skala - dolina Breznického potoka
Dĺžka, prevýšenie:	5,1 km, prevýšenie 350 m
Čas prechodu:	2,5 h
Počet zastávok:	13
Náročnosť:	stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, ochranárske

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je v prvej polovici súbežná so zelenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 1978; ? výmena panelov, ? inovácia úvodného panelu (č. 1)

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: Sprievodca po náučnom chodníku ŠPR Boky (1978)

Kontakt: ŠOP SR, Správa CHKO Poľana, ul. J. M. Hurbana 20, 960 01 Zvolen, tel. 045 / 5334 834

Poznámka: Z cieľa trasy je 1,4 km k žel. stanici Hronská Dúbrava, resp. 350 m k zastávke busu Hronská Dúbrava, garáž ŠL.

Upozornenie: Takmer celá trasa náučného chodníka prechádza územím s najvyšším stupňom ochrany prírody a krajiny, t. z. že pohyb mimo turistického chodníka je zakázaný.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Budča. Obec západne od Zvolena na pravom brehu rieky Hron v najsevernejšej časti Pliešovskej kotliny a na juhovýchodnom úpätí Kremnických vrchov prevažne na riečnych terasách Hrona v oblasti ústia jeho prítokov Turová a Bieň. Prvá písomná zmienka je z roku 1225. Od 14. storočia obec patrila panstvu Dobrá Niva, v roku 1424 ju kráľ Žigmund daroval kráľovnej Barbore. V časoch tureckých nájazdov a vypaľovania a početných drancujúcich povstaní uhorskej šľachty existovala vyššie v horách osada tzv. Stará Budča (alebo Kopanice), kde sa dočasne obyvateľstvo skrývalo. V 18. storočí bola obec dostavníkovou stanicou na významnej spojnici Banskej Bystrice a Banskej Štiavnice. Z pôvodného gotického kostola zo 14. storočia sa zachovala len hrubá stavba svätyne s rebrovou klenbou a centrálnym svorníkom s reliéfom tváre Krista. K nej bola pristavaná kostolná loď a veža. V rokoch 1530 - 1709 s menšími prestávkami kostol využívali protestanti. Okrem opevneného rímskokatolíckeho kostola sv. Michala je stavebnou pamiatkou obce evanjelická zvonica (1939) a pamätník Slovenského národného povstania, do ktorého sa obyvateľstvo aktívne zapojilo včítane vtedajšieho riaditeľa a učiteľa miestnej školy Luda Zelienuku (1917 - 1977), slovenského novinára, dramatika, publicistu, pedagóga, redaktora, prekladateľa, spisovateľa a ľudového rozprávača. Žiadne iné historické objekty sa nezachovali, keďže takmer celá obec pri požiari v roku 1900 zhorela do tla.

Národná prírodná rezervácia Boky. Chránené územie na strmom južne orientovanom okrajovom svahu Kremnických vrchov nad Hronom medzi Hronskou Breznicou a Budčou vyhlásená v roku 1964 na ochranu jednej z najsevernejších lokalít xerothermných rastlinných a živočíšnych druhov s výskytom skalných geomorfologických útvarov - kamenných morí a skalného hříbu Čertova skala -, ktoré sa tu formujú rozpadom hrubých epiklastických vulkanických brekcií s materiálom biotiticko-amfibolických andezitov. Územie zahŕňa rozsiahly komplex prevažne xerothermných spoločenstiev s mimoriadnou biodiverzitou, ktorého najhodnotnejšie lesné porasty majú charakter pôvodného prírodného lesa - pralesa - s dubmi až 300 a viacročnými a hrúbkou viacerých druhov stromov aj viac ako 300 cm. V pralesových častiach lesa prevláda dub zimný a dub cerový, buk lesný a hrab obyčajný v nich tvoria prímies. V biotopoch vyčnievajúcich výhrevných a výsušných skál pristupuje drieň obyčajný, vlhkejšie a chladnejšie stanovišťa kamenných morí (balvanísk) porastá lipovo-javorový sutinový les. Evidovaných bolo viac ako 70 druhov hniezdičov. Bežné druhy fauny dopĺňa jazvec lesný, kuna hôrna, ale aj rys ostrovid a medveď hnedý. Rezervácia je zároveň rovnomenným územím európskeho významu (je súčasťou sústavy Natura 2000).

Čertova skala. Ojedinelý skalný útvar v strmom južne orientovanom okrajovom svahu Kremnických vrchov nad Hronom medzi Hronskou Breznicou a Budčou (uprostred národnej prírodnej rezervácie Boky, samostatné heslo vyššie). Predstavuje mohutný **skalný hríb** - vznikol selektívnym vyvetraním masívnej andezitovej vulkanickej bomby (hlava hríba) z komplexu ľahšie zvetrávateľných vulkanických aglomerátov a brekcií (tvoria nohu hríba). Balvan (s objemom zhruba 6,5 m³ a hmotnosťou 17 t) je na ploche asi 58 × 38 cm s podkladom pevne spojený 2 cm hrubou vrstvičkou vulkanického tufu, a preto nejde o kývavec (čo neznamená, že je nemožná jeho deštrukcia!).

Ján Futák (1914 - 1980). Významný slovenský botanik a fytogeograf, ochranca prírody a katolícky kňaz, rodák z obce Turová neďaleko Budče. Po krátkom pôsobení ako katolícky kaplán (1937 - 1940) sa celý život venoval botanike. Bol hlavným koordinátorom prvého geobotanického mapovania Slovenska, spoluzakladateľom Slovenskej botanickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied, ktorej bol v rokoch 1959 - 1969 predsedom. Položil základy vedeckého riadenia ochrany prírody na Slovensku, podieľal sa na vzniku siete chránených území, prispel k zriadeniu Tatranského národného parku. Študoval aj teplo- a suchomilnú vegetáciu na území Kremnických vrchov a Štiavnických vrchov, čo viedlo k botanickému poznaniu významu územia národnej prírodnej rezervácie Boky.

Kremnické vrchy. Pohorie na strednom Slovensku zhruba medzi Hornou Štubňou, Novou Lehotou, Žiarom nad Hronom, Budčou a Králikmi na severnom okraji vulkanitmi budovaného Slovenského stredohoria, v rámci ktorých susedí na západe s Vtáčnikom, na juhu Žiarskou kotlinou, Štiavnickými vrchmi, Pliešovskou kotlinou a Javorím a na východe so Zvolenskou kotlinou. Od severu hraničí s celkami Fatransko-tatranskej oblasti: Starohorskými vrchmi, Veľkou Fatrou, Turčianskou kotlinou, Žiarom a Hornonitrianskou kotlinou. Geologické podložie tvoria prevažne neogénne andezity lávových prúdov a ich pyroklastiká a epiklastické brekcie a konglomeráty, v južnej časti aj ryolity (oblasť Starej Kremničky) či neogénne fluvialne štrky a piesčité štrky s preplástkami ílov (okolo Pitelovej) a pleistocénne fluvialne terasové štrkopiesky (Šibeničný vrch). Reliéf je vrchovinový a hornatinový s hlbokými dolinami so strmými až skalnatými svahmi, lokálne v najvyšších častiach (okolo Kunešova, na severe Flochová 1 318 m n. m., východne od Kremnice Kremnický štít 1 008 m n. m.) plochejší s charakterom pahorkatiny. Neogénna vulkanická aktivita a neskoršie tektonické pohyby podmienujú výskyt významných rudných ložísk (drahých kovov, ortuti a i., Kremnické Bane, Malachov) a zdrojov rôznych surovín (keramické materiály, stavebný kameň). Geologická stavba je tiež príčinou hojných zosuvov. V pohorí pramenia významné vodné toky povodia Váhu a najmä Hrona, napr. Turiec, Kremnický potok, Tajovský potok. Z veľkej časti je pokryté nepôvodnými lesmi. V jeho vnútri leží okrem banského mesta Kremnice okolo dvadsať obcí, v ich okolí sú často rozľahlé lúky a pasienky. Pohorie stredom pretína železničná trať Zvolen - Kremnica - Diviaky.

Obsah informačných panelov

1. Náučný chodník Boky
2. Zvláštnosti rezervácie Boky
3. Kamenné moria
4. Rozpad kmeňov spadnutých stromov
5. Skupiny lesných typov. Porast duba cerového
6. Živočíchy
7. Kukučka vencová
8. Skalný hríb Čertova skala
9. Rastliny skalnatých lokalít
10. Drieňové dúbavy
11. Zver

12. Funkcie lesa

13. Info o najbližšej verejnej doprave (v Hronskej Dúbrave)

Informačné panely v teréne nie sú označené názvom náučného chodníka ani nemajú vlastné názvy.

